

3. Про Президентський кадровий резерв "Нова еліта нації" : Указ Президента України від 5 квіт. 2012 р. № 246/2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>

4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розробки програм тематичних постійно діючих і короткострокових семінарів, тренінгів, спеціалізованих короткострокових навчальних курсів : наказ Нац. агентства України з питань держ. служби від 4 листоп. 2011 р. № 49 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua>

Ірина Хожило,

доктор наук з державного управління,

доцент кафедри державного управління

та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ

Діяльність суб'єктів державного управління системою професійного навчання державних службовців в Україні

У статті досліджено діяльність суб'єктів державного управління системою професійного навчання державних службовців в Україні. Надано структурну характеристику та аналіз функціональних повноважень суб'єктів на всіх рівнях управління. *Ключові слова:* суб'єкти державного управління, система професійного навчання, державні службовці.

Subjects of public management public servants professional education system activity in Ukraine is analyzed. Structural characteristic and subjects' functional authorities on all management levels analyze are produced.

Key words: subjects of public management, professional education system, public servants

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України та успішної реалізації завдань Програми економічних реформ України на 2012-2014 рр. є якісне удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Указом Президента України від 12 березня 2012 р. № 187/2012 "Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" визначено низку пріоритетних завдань щодо реформування державної служби, одним з яких є завдання з організаційного забезпечення створення професійної та ефективної державної служби [1]. У зв'язку з цим постає необхідність більш детального розгляду діяльності суб'єктів державного управління системою професійного навчання державних службовців в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляду теоретичних аспектів підвищення кваліфікації державно-управлінських кадрів присвячені праці вітчизняних дослідників М.Білинської, Ю.Кальниша, В.Лугового, О.Поважного, І.Розпутенка, А.Рачинського, С.Серьогіна; організації навчального процесу, методичних аспектів навчання - С.Клімової, Т.Кошової, Н.Синициної, І.Шпекторенка, С.Хаджирадевої. Регіональним та галузевим аспектам післядипломної освіти службовців, у тому числі з урахуванням зарубіжного досвіду, присвятили свої наукові праці Б.Адамов, М.Нинюк, В.Чмига та інші відомі українські вчені. Проте, незважаючи на значний науковий доробок за цією темою, проблема розвитку та вдосконалення державного управління системою професійного навчання державних службовців залишається й сьогодні доволі актуальною і потребує здійснення подальших наукових досліджень.

Мета статті полягає в розгляді діяльності суб'єктів державного управління системою професійного навчання державних службовців в Україні, наданні структурної характеристики та повноважень суб'єктів на всіх рівнях управління.

Виклад основного матеріалу. Становлення єдиної загальнонаціональної державної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в нашій країні пройшло тривалий шлях формування, удосконалення та розвитку [2]. Розбудова державного управління системою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування набула системного характеру після затвердження Указом Президента України від 10 листопада 1995 р. № 1035 Програми кадрового забезпечення державної служби та Програми роботи з керівниками державних установ, підприємств і організацій. Цим документом разом з указами Президента України "Про заходи щодо вдосконалення роботи з кадрами в органах виконавчої влади, з керівниками державних підприємств, установ і організацій" від 19 травня 1995 р. № 381/95 та "Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців" від 30 травня 1995 р. № 398/95 започатковано розроблення і прийняття нормативно-правових актів з удосконалення роботи з кадрами в органах виконавчої влади.

З 1996 р. у системі вищої освіти України було започатковано підготовку магістрів у галузі освіти "Державне управління", яка здійснюється на базі Національної академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутів. З 2000 р. у вищих навчальних закладах запроваджено підготовку магістрів за спеціальністю "Державна служба" освітнього напрямку "Державне управління". У цей самий період у системі підвищення кваліфікації розпочався перехід від підвищення кваліфікації за короткотерміновими формами до навчання за професійними програмами.

В організаційному плані державне управління професійним навчанням державних службовців в Україні включає досить значний перелік суб'єктів управління. До них належать як інститути Президента України та Верховної Ради України, так і система управління кадрами в органах виконавчої влади.

Президент України відповідно до ст. 106 Конституції України підписує закони, прийняті Верховною Радою України, видає відповідні укази і розпорядження, які є обов'язковими для виконання на території України [3]. Сприяти у реалізації цих повноважень главі держави покликана Адміністрація Президента України, в структурі якої функціонує Головне управління з питань регіональної та кадрової політики. Глава Адміністрації Президента України разом із керівником цього управління беруть активну участь у підготовці проектів указів Президента України з проблем державної служби, кадрової роботи та підготовки кадрів, а також у підготовці документів з цих питань для розгляду у Верховній Раді України. Значне місце в їх діяльності приділяється професійному розвитку державної служби, зокрема підготовці документів для призначення на посади державної служби [4].

Серед найбільш значущих нормативно-правових актів, виданих Президентом України стосовно розвитку управління системою професійного навчання державних службовців, можна назвати такі:

- Указ Президента України від 30 травня 1995 р. № 398/95 "Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців";
- Указ Президента України від 9 листопада 2000 р. № 1212/2000 "Про Комплексну програму підготовки державних службовців";
- Указ Президента України від 4 червня 2004 р. № 614/2004 "Про Комісію з питань формування кадрового резерву на керівні посади державних службовців";
- Указ Президента України від 20 вересня 2007 р. № 900/2007 "Про заходи щодо реформування державної служби в Україні та забезпечення захисту конституційних прав державних службовців";
- Указ Президента України від 5 березня 2004 р. № 278 "Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу".

Відповідно до Указу Президента України від 5 квітня 2012 р. № 246/2012 "Про Президентський кадровий резерв "Нова еліта нації" при главі держави була створена Комісія з питань Президентського кадрового резерву "Нова еліта нації". Цей дорадчий орган утворюється Президентом України для добору до Президентського кадрового резерву "Нова еліта нації" найбільш обдарованих громадян України та супроводження перебування осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву [5]. Тобто президентський кадровий резерв - це спеціальна програма з пошуку та залучення талановитих, прогресивно мислячих і цілеспрямованих людей до роботи в

пріоритетних проектах державного сектору України. Очолює роботу Комісії з питань Президентського кадрового резерву "Нова еліта нації" глава Адміністрації Президента України.

Верховна Рада України як вищий законодавчий орган України та суб'єкт державного управління професійним навчанням державних службовців визначає основні засади державної кадрової політики, формує вітчизняну законодавчу базу та відповідно до своїх конституційних повноважень бере участь у формуванні кадрового складу органів державної влади. На основі прийняття законів України та інших нормативно-правових актів Верховна Рада України визначає цілі, завдання і принципи функціонування загальнонаціональної державної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

До складу суб'єктів державного управління системою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування входить Кабінет Міністрів України, який у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України. У структурі Секретаріату Кабінету Міністрів України питання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування розглядає Управління кадрового забезпечення та персоналу.

Серед найбільш значущих нормативно-правових актів, виданих Кабінетом Міністрів України з питань професійного навчання державних службовців в Україні, слід назвати такі:

- постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 1995 р. № 344 "Про затвердження Положення про прийом слухачів до Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України та його філіалів за програмою підготовки магістрів державного управління";

- постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1997 р. № 167 "Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і Положення про єдиний порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівників державних підприємств, установ і організацій";

- постанова Кабінету Міністрів України від 16 квітня 1998 р. № 499 "Про вдосконалення підготовки, перепідготовки підвищення кваліфікації державних службовців";

- постанова Кабінету Міністрів України від 7 липня 2010 р. № 564 "Про затвердження Положення про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування".

Для проведення єдиної державної політики та функціонального управління державною службою постановою Кабінету Міністрів України від

2 квітня 1994 р. № 209 було створено Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України, в подальшому перейменоване Указом Президента України від 13 березня 1999 р. № 250/99 на Головне управління державної служби України. Згодом відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2007 р. № 1180 ця інституція була визнана центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Це значно підсилило його інституційну вагу в загальнонаціональній системі професійного навчання державних службовців.

У 2004 р. з метою досягнення єдиних стандартів державної служби як у центрі, так і у регіонах були утворені регіональні підрозділи Головного управління державної служби України. Це сприяло налагодженню партнерських відносин органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у напрямі розробки й реалізації цільових програм навчання державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. З 2009 р. завдання та функції територіальних органів Головного управління державної служби України були значно розширені у зв'язку з безпосередньою участю цієї інституції в проведенні адміністративної реформи, координації підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема з питань формування державного замовлення та проведення тендерів на закупівлю освітніх послуг на підготовку спеціалістів у вищих навчальних закладах державної форми власності [6].

Відповідно до Указу Президента України "Питання управління державною службою в Україні" від 18 липня 2011 р. № 769/2011 на зміну Головному управлінню державної служби України було створено Національне агентство України з питань державної служби (далі - Національне агентство).

Національне агентство як суб'єкт державного управління професійним навчанням державних службовців здійснює управлінські функції з організації підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також безпосередньо розробляє типові професійно-кваліфікаційні характеристики посад державних службовців. Мережа навчальних закладів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування формується Національним агентством на конкурсній основі в установленому ним порядку, зокрема на підставі ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів, відповідно до порядку, визначеному Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Необхідно зазначити, що діяльність суб'єктів, на які покладено функції здійснення управління підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, здійснюється також органами, на які поширюється дія законів України "Про державну службу" [7] та "Про службу в органах місцевого самоврядування" і яким підпорядковані відповідні вищі навчальні заклади України.

Надзвичайно важливу роль у забезпеченні професіоналізму державних службовців відіграє Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Управлінські функції цієї інституції пов'язані із затвердженням державного стандарту фахової підготовки державних службовців, здійснення ліцензування, атестації, державної акредитації вищих навчальних закладів тощо. Окремою функцією міністерства є затвердження складу Міжвідомчої експертної групи, яка проводить відбір вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та закладів післядипломної освіти для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції за програмами мовної підготовки. Мовна підготовка державних службовців є окремою формою підвищення кваліфікації та має певні особливості. З урахуванням того, що спеціальні навчальні програми з мовної підготовки державних службовців повинні бути зорієнтованими на застосування різногалузевої лексики високорозвинутих зарубіжних країн, вони мають розроблятися з урахуванням технології інтенсивного вивчення іноземних мов. Розгляд та затвердження програм мовної підготовки державних службовців є також функцією Міжвідомчої експертної групи, яка створена відповідно до спільного наказу Головного управління державної служби України та Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Порядку проходження мовної підготовки державними службовцями, які займаються питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції України" від 30 березня 2005 р. № 75/191.

У методичному плані державне управління професійним навчанням державних службовців охоплює всі ланки процесу підготовки, перепідготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації.

В Україні сформовано цілісну мережу навчальних закладів системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, до якої увійшли:

- Національна академія державного управління при Президенті України та чотири регіональних інститути державного управління у Дніпропетровську, Львові, Харкові, Одесі, а також Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів, які є окремими структурними підрозділами Національної академії;

- мережа вищих навчальних закладів, які пройшли у Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України процедуру ліцензування на підготовку магістрів за спеціальністю "Державна служба", "Державне управління";

- 23 обласні центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій;

- 26 галузевих закладів вищої і післядипломної освіти, що ліцензовані Міністерством освіти та науки, молоді та спорту України для здійснення програм з підвищення кваліфікації державних службовців.

Як видно із вищезазначеного, наявна сьогодні в Україні система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є достатньо комплексною, проте, з огляду на загальну чисельність державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування (близько 300 тис. осіб), "навантаження" на цю систему є надзвичайно високим.

Національна академія державного управління при Президенті України (далі - Національна академія) є головним державним вищим навчальним закладом у загальнонаціональній системі підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування [8]. Національна академія здійснює освітню діяльність за IV рівнем акредитації вищих навчальних закладів у галузі освіти "Державне управління" та іншими професійно-орієнтованими на державну службу та службу в органах місцевого самоврядування спеціальностями, яка реалізується за такими напрямками:

- підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування для роботи на посадах I-IV категорій та відповідного кадрового резерву; просвітницька діяльність;
- підвищення кваліфікації керівників підприємств, установ і організацій, що є в державній власності, посади яких належать до I-II номенклатурних груп;
- надання науково-методичної, інформаційної, консультативної допомоги центрам підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування і керівників державних підприємств, установ та організацій, іншим навчальним закладам, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування;
- участь у розробленні вимог до змісту й обсягу освітньо-кваліфікаційного і професійного рівнів та програм навчання державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування і керівників державних підприємств, установ та організацій, науково-методичного забезпечення оцінки їх професійної придатності, атестації;
- організація та розвиток міжнародного співробітництва з професійного навчання в галузі державного управління, місцевого самоврядування.

Центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій (далі - центри) є закладами післядипломної освіти. Засновником центрів є Рада міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації. В областях, де діють регіональні інститути державного управління Національної академії, функції центрів покладаються на відповідні структурні підрозділи цих інститутів. Як суб'єкт

державного управління у сфері професійної підготовки державних службовців центри реалізують свою функцію шляхом виконання таких завдань, як визначення змісту освіти з урахуванням потреб замовників відповідно до державних стандартів в освітній галузі "Державне управління"; визначення форм та засобів проведення навчального процесу; затвердження навчальних програм післядипломної освіти за погодженням із замовниками, МОНмолодьспорт та Нацдержслужбою; розробка щорічних планів-графіків підвищення кваліфікації; здійснення співпраці з навчальними закладами, у тому числі зарубіжними, в галузі післядипломної освіти державних службовців тощо.

Серед мережі вищих навчальних закладів України, що залучені до системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, окрему позицію займають Київський національний університет внутрішніх справ та Академія управління Міністерства внутрішніх справ України, на яких окремою постановою уряду покладено обов'язки з підвищення кваліфікації працівників з питань боротьби з корупцією з метою розвитку та поглиблення знань, необхідних для ефективного виконання завдань професійної діяльності. Основний контингент слухачів цих установ складають керівники і спеціалісти, які обіймають посади державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування I-VII категорій, на яких покладено обов'язки з організації роботи щодо запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Висновки та перспективи подальших розробок. Таким чином, проведений аналіз діяльності суб'єктів державного управління системою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування дав змогу сформулювати висновок про те, що державне управління цією системою в Україні має кілька характерних особливостей: по-перше, навчально-освітній процес здійснюється на засадах системного підходу в реалізації єдиної державної кадрової політики; по-друге, державне управління системою професійного навчання державних службовців здійснюється через механізми нормативно-правового, методичного, інформаційного та кадрового забезпечення; по-третє, становлення цієї системи в Україні ґрунтувалось на принципах зміцнення керованості діяльністю системи, поступового розширення внутрішньосистемних та міжсекторальних взаємозв'язків з метою забезпечення чіткої координації між усіма суб'єктами взаємодії у сфері державної служби на різних рівнях управління.

Перспективи подальших розвідок порушених у статті питань пов'язані з розробкою пропозицій, спрямованих на вдосконалення взаємодії суб'єктів державного управління системою професійного навчання державних службовців в Україні.

Список використаних джерел

1. Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" : Указ Президента України від 12 берез. 2012 р. № 87/2012. - Режим доступу : <http://www.prezident.gov.ua>

2. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / [О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін, С. М. Серьогін та ін. ; відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол. С. В. Кульчицький (кер. автор. кол.) та ін.] ; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. - К. : Ніка-Центр, 2009. - Т. 5. - С. 636.

3. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. - К. : Преса України, 1997. - 80 с.

4. Призначення // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України : наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), В. М. Сороко (співголова) та ін. - К. : НАДУ, 2011. - Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. кол. : С. М. Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) та ін. - 2011. - С. 351-353.

5. Про Президентський кадровий резерв "Нова еліта нації" : Указ Президента України від 5 квіт. 2012 р. № 246/2012. - Режим доступу : <http://www.prezident.gov.ua>

6. Порядок конкурсного відбору до мережі навчальних закладів для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування за державним замовленням : наказ ГУДС від 23 лют. 2009 р. № 49 // Історія державної служби в Україні : у 5 т. / [О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін, С. М. Серьогін та ін. ; відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол. С. В. Кульчицький (кер. автор. кол.) та ін.] ; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. - К. : Ніка-Центр, 2009. - Т. 5. - С. 521 - 523.

7. Про державну службу : закон України від 17 листоп. 2011 р. № 4050-VI. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

8. Питання Національної академії державного управління при Президентові України : Указ Президента України від 6 жовт. 2003 р. № 1153. - Режим доступу : <http://www.prezident.gov.ua>

9. Порядок підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань боротьби з корупцією : постанова Кабінету Міністрів України від 2 черв. 2003 р. № 828. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>